

(NE)PRIVLAČNOSTI Z VIDIKA ŽIVLJENJA IN DELA NA PODEŽELJU: TERENSKO EVIDENTIRANJE Z METODO SODELOVALNEGA KARTIRANJA

Izvirni znanstveni članek

COBISS 1.01

DOI: 10.4312/dela.51.27–50

Izvleček

V raziskavi nas je zanimala prostorska razporeditev privlačnosti in neprivlačnosti za življenje in delo na prometno dostopnem in demografsko ter gospodarsko vitalnem podežlju. V prispevku pojem privlačnosti opredeljujemo kot kakovost(i)/značilnosti prostora, ki le-tega naredi(jo) zanimivega za življenje in delo na podežlju ter ne izhajajo le iz kvantitativnih podatkov, ampak so pogojene tudi z individualnimi miselnimi predstavami. Zaznavanje tovrstnih (ne)privlačnosti smo testirali na Deželi (severozahodni del Ljubljanske kotline) pri dveh ciljnih skupinah: študentih geografije in lokalnih prebivalcih. Pri tem smo primerjali rezultate, pridobljene s klasičnim terenskim delom in z metodo sodelovalnega kartiranja. Ugotovili smo, da so se odgovori študentov geografije in lokalnih prebivalcev na preučevanem območju večinoma prekrivali tako vsebinsko kot lokacijsko. Pridobljene rezultate bi bilo smiselno vključiti v pripravo razvojnih dokumentov (strategija lokalnega razvoja, strategija razvoja turizma). Uporabljena metoda sodelovalnega kartiranja nam ob skrbni pripravi in jasno zastavljenih ciljnih omogoča enostavnejše zbiranje podatkov in vključevanje mlajše populacije, ki je običajno pri načrtovanju razvoja ne vključujemo dovolj.

Ključne besede: privlačnost, neprivlačnost, podeželje, sodelovalno kartiranje, Dežela, Gorenjska, Slovenija

- ⋮ Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Aškerčeva 2, SI–1000
- ⋮ Ljubljana, Slovenija
- ⋮ e-pošta: nejc.bobovnik@ff.uni-lj.si, irma.potocnik@ff.uni-lj.si

(DIS)AMENITIES AS THEY RELATE TO LIFE AND WORK IN RURAL AREAS: A FIELD SURVEY THROUGH COLLABORATIVE MAPPING

Abstract

Our research focused on the spatial distribution of amenity and disamenity attributes affecting living and working conditions in a demographically and economically dynamic rural area with good transport connections. In this article, the concept of amenity is defined as the quality(-ies)/characteristics of a rural place that make it appealing for people to reside and work in, not only in terms of quantitative aspects but also dependent on individuals' perceptions. We tested detecting such (dis)amenity attributes in Dežela (the north-western part of the Ljubljana Basin) with two target groups – geography students and local residents, while also comparing the results obtained via classical fieldwork and through collaborative mapping. We found that the responses of geography students and local residents in the study area were generally consistent both in terms of content and location. It would be sensible to take these results into consideration during the preparation of development documents (local development strategy, tourism development strategy). Use of collaborative mapping methods, along with diligent planning and clearly defined goals, enabled us to simplify the data collection process and involve younger portions of the population, who generally are not sufficiently engaged in planning processes.

Keywords: amenity, disamenity, rural areas, collaborative mapping, Dežela, Gorenjska region, Slovenia

.....

1 UVOD

Številne dobrine in storitve, ki pomembno vplivajo na človekovo dobro počutje in visoko kakovost življenja, so po svojem značaju netržne, saj ne delujejo po zakonu ponudbe in povpraševanja. Tovrstne dobrine in storitve so posebne značilnosti prostora, ki le-tega naredijo bolj zanimivega za bivanje, delo, preživljanje prostega časa idr. (Power, 2005, str. 63). Te posebne značilnosti (kakovosti) prostora so postopno v strokovni literaturi (Amenities and rural ..., 2005; Global amenity ..., 2014; Cultivating Rural ..., 1999 itd.) pričeli označevati kot »privlačnost« (angl. *amenity*) oziroma ta pojem slovenimo tudi kot »dobrina«; beseda izhaja iz latinske besede *amoenus*, kar pomeni ljubeč, prijeten (Bradač, 2009, str. 236). Med privlačnosti lahko uvrščamo na primer značilnosti topoklime, kakovost vode in zraka, gostoto zazidave, kakovost šol, možnosti za rekreacijo v naravnem okolju; zanimivo pa je, da je v raziskavah prišlo tudi do tvorjenja

protipomenke, tj. neprivlačnosti kot tiste značilnosti prostora, ki za človeka niso prijetne (na primer pojavljanje gneče, stopnja kriminala itn.; Power, 2005).

Razporeditev (ne)privlačnosti na Zemljinem površju ni enakomerna. Tako so Perko, Hrvatini in Ciglič (2017) s kvantitativnim načinom na podlagi vrednotenja podatkovnih slojev treh pokrajinskih sestavin (reliefa, kamnin in rastlinstva) v geografskem informacijskem sistemu določali območja z visoko (»vroče točke«) in območja z nizko pokrajinsko raznolikostjo (»mrzle točke«). Večja pokrajinska pestrost je namreč značilna za območja na stiku in prepletu različnih pokrajinskih tipov in tovrstna območja lahko nudijo prednost oziroma pomanjkljivost – lahko rečemo, da so bolj (ne)privlačna za gospodarski razvoj, zlasti turizma, saj »... človekovo zaznavanje ceni raznolikost, kompleksnost, vzorce in lokalni značaj« (Erhatici, 2012, cit. v Perko in sod., 2017, str. 21). Kot območja z visoko pokrajinsko raznolikostjo so avtorji opredelili desetino Slovenije (912 točk s površino 1689 km²), pri čemer jih je največ v alpski Sloveniji, največ pokrajinskih »mrzlih točk« pa je v dinarskem delu Slovenije (Perko in sod., 2017, str. 20, 26).

V naši raziskavi nas je zanimala prostorska razporeditev privlačnosti in neprivlačnosti na prometno dostopnem in demografsko ter gospodarsko vitalnem podeželju. V prispevku pojem privlačnosti opredeljujemo kot kakovost(i)/značilnosti prostora, ki le-tega naredi(jo) zanimivega za življenje in delo (Power, 2005). Ker privlačnost ni samo absolutna kakovost prostora, ampak tudi miselni konstrukt, nas je zanimalo, kako (ne)privlačnosti v prostoru (študija primera: Dežela na Gorenjskem, tj. v Alpski makroregiji) zaznavajo določene ciljne skupine (študenti geografije in lokalno prebivalstvo).

Tovrstno raziskavo je mogoče izvesti s skrbno načrtovanim kabinetnim in terenskim delom. V metodah dela (1) analiziramo uporabnost izbranih elementov in kategorij za evidentiranje (ne)privlačnosti za življenje in delo v podeželskem prostoru; (2) primerjamo dve izvedbi terenskega dela (prvo s klasično uporabo topografske karte in ročnim evidentiranjem (ne)privlačnosti; drugo z uporabo pametnega telefona, aplikacije ArcGIS Collector in digitalne karte); (3) primerjamo miselne konstrukte (ne)privlačnega podeželja, ki so jih oblikovali študentje geografije in anketirani lokalni prebivalci.

V prispevku ugotavljamo, da je Dežela med obema ciljnim skupinama prepoznana kot prometno dostopna in vitalna ter večfunkcijska podeželska pokrajina, ki jo zaznamuje veliko število in raznovrstnost privlačnosti; le-te se v prostoru pojavljajo zgoščeno, linijsko ali razpršeno. Z metodološkega vidika se je pokazalo, da dostopnost pametnega telefona v ciljni skupini (študenti geografije), njegova uporabnost in razpoložljivost obstoječih aplikacij lahko precej olajšajo in pocenijo geografsko terensko delo, kar omogoča večjo osredotočenost na vsebino in hkrati poveča časovno učinkovitost. Razporeditev (ne)privlačnosti na preučevanem območju je lahko dobra osnova deležnikom in oblikovalcem razvojnih politik pri pripravi razvojnih dokumentov predvsem na lokalni (lokalna razvojna strategija v okviru programa razvoja podeželja, pri pripravi občinskih razvojnih dokumentov – strategija razvoja občine, strategija razvoja turizma, usmerjanje določanja namenske rabe v občinskih prostorskih načrtih), pa tudi na regionalni (določanje razvojnih prednostnih nalog pri pripravi regionalnih razvojnih programov) in državni ravni.

2 POJEM PRIVLAČNOSTI

Privlačnost se je v sklopu družboslovja in humanistike izkazala kot precej nejasno opredeljen pojem. Zanimivo pa je, da se v zadnjem desetletju pojem privlačnosti pogosteje uporablja pri pojasnjevanju selitvenih vzorcev v obdobju globalizacije, razlik v ceni nepremičnin in življenjskih stroškov ipd. (Lampič, Mrak, 2014; Amenities and rural ..., 2005; Global amenity ..., 2014 itn.). Nekateri mu očitajo preveliko subjektivnost in odvisnost od trenutnih modernih smeri preučevanja ter pomanjkanje teoretičnega okvira (Global amenity ..., 2014). Kritike tako izhajajo iz same značilnosti privlačnosti, ki se lahko »zgodí« na katerem koli kraju, ki je privlačen; pri čemer je privlačnost subjektivna in relativna, kot obči pojem se lahko zelo razlikuje med posameznimi kulturami, obenem je tudi časovno spremenljiv.

Privlačnost nekateri opredeljujejo kot zmožnost prostora, da zadovolji človekove psihološke potrebe, kar pogosto poenostavljeno povzamejo v besedni zvezi »prostor, primeren za vzgojo otrok« (Global amenity ..., 2014; Globalization and ..., 2015) ali kot »prostor, ki omogoča dobro življenje ali visoko kakovost življenja« (Coppack, 1985, cit. v The Geography of Urban ..., 2004, str. 95). Večina raziskav se osredinja na naravne, redke novejšje raziskave pa na družbene in kulturne privlačnosti (na primer tradicionalne življenjske prakse, zdravje ipd.). Glavnina raziskav v ospredje postavlja človeka, ki živi v mestu, in njegov pogled na privlačnosti, ki usmerjajo njegovo izbiro kraja za preživljanje prostega časa, rekreacijo, nakup sekundarnega bivališča ipd. Tako so zanimivi rezultati raziskav o kakovosti bivalnega okolja in kakovosti bivanja v slovenskih mestih (Tiran, 2015, 15; Drozg, 1994), o t. i. topofiliji in topofobiji v Ljubljani (Krevs, 2004) ipd. Po drugi strani pa so čedalje številnejše raziskave, ki poudarjajo, da privlačnosti usmerjajo lokalni razvoj (zlasti podeželja; angl. *amenity-based local/rural development*; Power, 2005, str. 75–76). Privlačnost ima pomembno vlogo pri razvoju mestnih območij, odločilno prispeva k suburbanizaciji, k povečanju razpršene poselitve nekmečkega prebivalstva na podeželju ter k rasti in razvoju malih mest, ki so na vplivnem območju večjih mestnih središč (The geography of urban ..., 2004, str. 95). Podeželska območja, ki so bogata s privlačnostmi (po številu in njihovi »kakovosti«), se pogosto soočajo z zmanjšanimi možnostmi zaposlovanja v kmetijstvu, zato pa lahko privlačnosti predstavljajo razvojno alternativo (na primer razvoj storitev, kreativnih poklicev ipd.) in spodbujajo lokalni razvoj oziroma blaginjo prebivalstva.

V sodobnih družbah je blaginja prebivalstva eden pglavritnih razvojnih ciljev. Pečarjeva (2017, str. 1) kritično ugotavlja, da pri merjenju blaginje:

- večinoma uporabljamo merilo proizvodnje in zaposlenosti (bruto družbeni proizvod na prebivalca), ki pa ima metodološke in interpretacijske pomanjkljivosti, saj je pojem blaginje večdimenzionalen, zato je bolj smiselno združevanje običajnih ekonomskih kazalnikov s socialnimi in okoljskimi;
- ima veliko dejavnikov, ki vplivajo na kakovost življenja prebivalcev, svoj izvor v lokalnem okolju, zato je merjenje blaginje tudi na nižjih teritorialnih ravneh

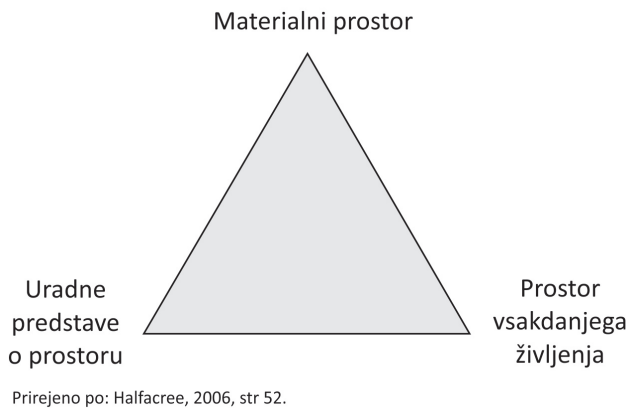
zelo pomembno, saj se sicer posebnosti in razlike med njimi skrijejo v državnem povprečju.

Tako Pečarjeva (2017) pri merjenju blaginje na regionalni ravni izpostavlja: materialne pogoje (dohodek, zaposlitev, stanovanje/bivanje), dejavnike kakovosti življenja (zdravje, izobrazba, okolje, varnost, vključenost v družbo, dostopnost do storitev) in subjektivno blaginjo (socialni kapital, zadovoljstvo z življenjem).

Pojem privlačnosti v prispevku opredeljujemo kot kakovost(i)/značilnosti prostora in skupnosti, ki jo kot zanimivo za življenje in delo (Power, 2005) dojemajo njegovi prebivalci; privlačnost dojemamo kot gradnik kakovostnega življenja oziroma blaginje prebivalstva. Tako se dejansko približujemo dojemanju privlačnosti kot miselnega konstrukta, ki vključuje tako subjektivne kot objektivne predstave. Privlačnost v širšem smislu pa razumemo kot konceptualno (The geography of urban ..., 2004), dinamično, vzročno-posledično in komplementarno povezavo med mestom in podeželjem, ki temelji na kakovostnih značilnostih prostora in skupnosti (Global amenity ..., 2014, str. 119, 387).

Pri snovanju našega pristopa k preučevanju (ne)privlačnosti smo izhajali iz Halfacreejevega trizložnega modela podeželja (2006; slika 1).

Slika 1: Trizložni model podeželja.

Vir: Guštin, 2018.

(1) Eno oglišče predstavlja podeželje, kot ga vidimo in ustvarjamo (materialni prostor; angl. *rural localities*); kot študijo primera smo preučevali Deželo (slika 2), pokrajino v Ljubljanski kotlini, ki se razprostira med Radovljico, Begunjami, Žirovnico in Bledom, katero pogosto dojemamo kot stereotipno podobo privlačnega slovenskega podeželja.

(2) Drugo oglišče sestavljajo opredelitve in predstave, ki jih določajo prostorski načrtovalci, politiki in drugi strokovnjaki (uradno dojemanje podeželskosti; angl. *formal representations of the rural*). Gorenjska statistična regija, kamor spada Dežela, ima v primerjavi z drugimi statističnimi regijami Slovenije pri vseh sestavinah blaginje nadpovprečne vrednosti (Pečar, 2017, 29–30), najvišje pri materialni blaginji. Glede bivalnih pogojev pa sodi med statistične regije z nadpovprečno prenaseljenimi stanovanji. Nadpovprečna je po kakovosti življenja, po varnosti in dostopnosti storitev. Prebivalci regije so visoko ocenili zadovoljstvo z življenjem. Glede na obstoječi Program razvoja podeželja (2014–2020) je Dežela uvrščena med podeželska območja, kjer se izvaja program LEADER/CLLD (Razvoj, ki ga vodi lokalna skupnost).

(3) Tretje oglišče tega modela predstavlja prostor vsakdanjega življenja (angl. *everyday lives of the rural*), kjer nastajajo naši miselni modeli, s katerimi si predstavljamo podeželje. Tu smo kot testne osebe vključili študente geografije in prebivalce Dežele (slika 2). (Ne)privlačnosti na podeželju smo preučevali na manjši prostorski enoti (Dežela), saj so podatki na večjih prostorskih enotah (na primer na ravni statističnih regij) preveč posplošeni. (Ne)privlačnosti smo preučevali z vidika značilnosti prostora, nismo pa se ukvarjali z značilnostmi skupnosti. Z dvema metodološkima pristopoma smo preverjali, če se dojemanje (ne)privlačnosti na podeželju pomembno razlikuje med dvema ciljnim skupinama, tj. študenti geografije in prebivalci preučevanega območja.

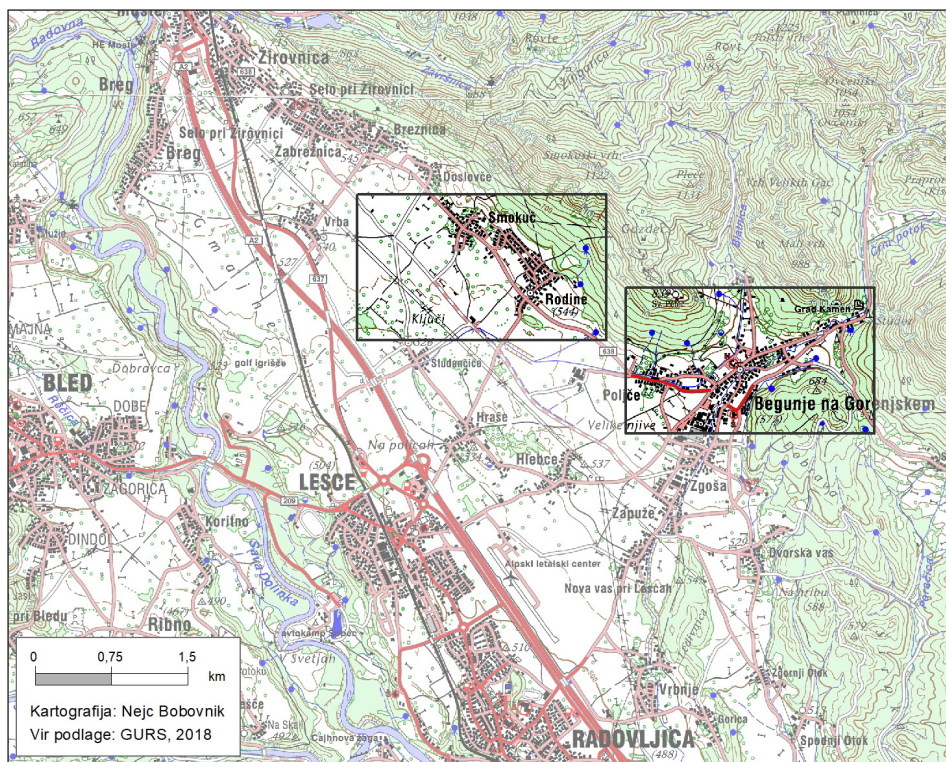
3 METODE DELA

V sklopu preučevanja (ne)privlačnosti na podeželju v izbranih naseljih Dežele smo se odločili za dva (kvantitativno-kvalitativna) metodološka pristopa.

3.1 Evidentiranje (ne)privlačnosti

Najprej smo študente geografije (razdeljene v več skupin) povpraševali, kaj se njim zdi privlačno z vidika življenja in dela na podeželju. Študenti so elemente nanizali na podlagi lastnih izkušenj s podeželskim prostorom in na podlagi uvodne priprave na terenske vaje, ki je vključevala kartografsko in fotografsko gradivo o Deželi. Študenti so v sklopu možganske nevihte navajali različne elemente (30) v prostoru, ki so jih prepoznali kot privlačne. Le-te smo nato smiselno združili v šest kategorij (dostopnost, zelene in gozdne površine, naravna in kulturna dediščina, nizka gostota poselitve, opremljenost naselja s storitvami, privlačno okolje – bivalno in naravno; preglednica 1). Po enakem postopku smo s študenti pripravili nabor 30 elementov, ki smo jih združili v šest kategorij neprivlačnosti (obremenitve zaradi prometa, degradirana območja, neurejenost objektov in okolja, novogradnje, pomanjkljiva infrastruktura in storitve, gostota poselitve in zazidave). Pri spremljanju (ne)privlačnosti smo dodali tudi kategorijo »drugo«, ki je omogočala dodajanje elementov, na katere pri pripravi na terenske vaje nismo bili pozorni ali pa so na njih kasneje opozorili domačini.

Slika 2: Preučevana naselja v Deželi.

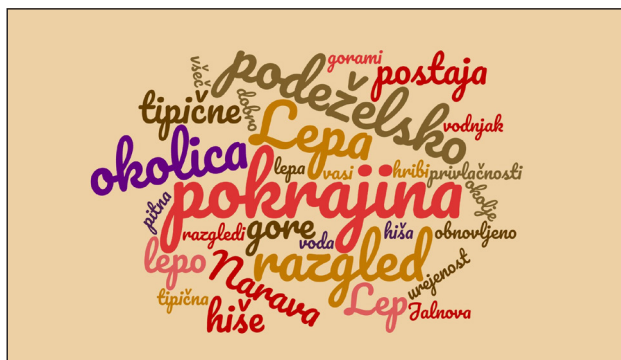
Preglednica 1: Kategorije (ne)privlačnosti na podeželju.

KATEGORIJE PRIVLAČNOSTI	KATEGORIJE NEPRIVLAČNOSTI
1. dostopnost	1. obremenitve zaradi prometa
2. zelene in gozdne površine (individualne, skupne)	2. degradirana območja
3. naravna in kulturna dediščina	3. neurejenost objektov in okolja
4. nizka gostota poselitve	4. novogradnje
5. opremljenost naselja s storitvami	5. pomanjkljiva infrastruktura in storitve
6. privlačno okolje (bivalno in naravno)	6. gostota poselitve in zazidava
7. drugo	7. drugo

Pri oblikovanju elementov in kategorij (ne)privlačnosti smo zavestno sledili predlogom študentov 3. letnika geografije, pri čemer ugotavljamo, da so se njihovi predlogi večinoma ujemali z najbolj pogosto prepoznanimi elementi (ne)privlačnosti, ki jih navajajo avtorji raziskav: privlačno naravno okolje, pokrajinska raznolikost,

urejenost naselij, dostopnost storitev, ki so ključne z vidika življenja in dela (Global amenity ..., 2014; Klemenčič in sod., 2008; Amenities and rural ..., 2005; Perko in sod., 2017 itd.; slika 3).

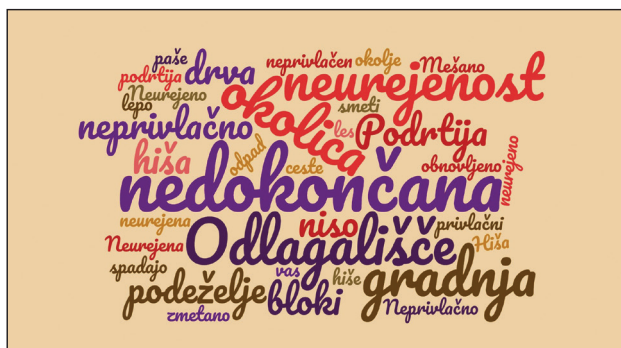
Slika 3: Ključni elementi privlačnosti preučevanega območja.

Med elementi privlačnosti, ki so jih evidentirali tako študentje geografije kot lokalni prebivalci, je prevladovala kategorija »privlačno naravno in bivalno okolje«, kar so predstavniki ciljnih skupin opredelili kot »pokrajina, lep razgled, lepa okolica« (slika 3). Med kategorijami neprivačnosti je namreč prevladovala »neurejenost objektov in okolja«, kar so sodelujoči opredelili s sledečimi pojmi: neurejeno vaško središče s propadajočimi in zapuščenimi stavbami, gnoj, odsotnost storitev (slika 4).

Pri tem predvidevamo, da so na delo in razmišljanje študentov vplivale tako predhodne študijske izkušnje s terenskim delom kot tudi njihovo poznavanje podeželja (večina jih je obiskovala izbirni predmet Geografija podeželja v drugem ali tretjem letniku prvostopenjskega študija geografije).

Slika 4: Ključni elementi neprivlačnosti na preučevanem območju.

Iz oblikovanih kategorij je razvidno, da so študentje pojem (ne)privlačnosti v podeželskem prostoru dojemali izrazito dihotomno: kot privlačno so vrednotili dostopnost Dežele zaradi avtocestne in železniške povezave, kot neprivlačno pa bližino cest in železnice zaradi hrupa. Podobno so kot privlačno prepoznali opremljenost naselij s storitvami (bližina in raznovrstnost storitev – šola, trgovina, zdravnik, lekarna, gostilna, avtobusna postaja, cerkev ipd.) oziroma so odsotnost in nižjo raznovrstnost ponudbe prepoznali kot neprivlačnost podeželja. Študenti geografije so poselitveni sistem z manjšimi naselji, manjšo gostoto poselitve in manjšo obremenitvijo zaradi prometa prepoznali kot privlačnost podeželja; in obratno – kot neprivlačna so prepoznali območja večje prebivalstvene gostote, ki jih oblikujejo večstanovanjske zgradbe, za katere je značilno tudi pomanjkanje zelenih površin in parkirišč.

Pri svojem razmišljanju o privlačnostih na podeželju so tako bolj v ospredje postavljali večfunkcijsko podeželje in podeželje kot prostor potrošnje (angl. *consumption countryside*), saj so večinoma navajali elemente, ki prispevajo h kakovosti bivanja, kakovostnemu preživljanju prostega časa in rekreaciji (na primer dostopnost storitev, razgibana pokrajina, vodna telesa, termalni pas, vpetost naravne in kulturne dediščine v obstoječo turistično ponudbo ipd.). Kot neprivlačne pa so prepoznali elemente, ki tvorijo podstat klasičnega razumevanja podeželja kot prostora proizvodnje (angl. *production countryside*): na primer delujoče in opuščene industrijske objekte, intenzivno kmetovanje ipd. Kot neprivlačno so prepoznali tudi neurejeno stanje (na primer neurejenost cest, zapuščenost objektov) ali vidna neskladja v podeželski pokrajini (barvno izstopajoče fasade stavb ali njihovi gradbeni slogi, izstopajoče novogradnje, pretirani posegi v naravno okolje ipd.). Na terenu so tako študentje prepoznali pojavnost, prostorsko lokacijo in kakovost 60 elementov.

3.2 Sodelovalno kartiranje kot način terenskega zajema podatkov

Intenziven razvoj tehnologij, ki smo mu priča v zadnjih letih in desetletjih, omogoča tudi spremembe pri izvajanju terenskega dela kot enega ključnih elementov geografskega raziskovanja. Na sodobno terensko delo tako lahko vplivajo: predvsem razširjenost (pametnih) mobilnih telefonov, izboljšave v zmogljivostih mobilnega omrežja in pocenitev mobilnih storitev. Različne raziskave (Poushter, 2016; Smartphones ..., 2016; Starček, 2016 ipd.) potrjujejo, da se je delež uporabnikov pametnih mobilnih telefonov med mladimi v razvitih državah približal ali celo presega 90 %. Podobno smo ugotovili tudi pri izvedbi terenskih vaj študentov geografije: v letnem semestru študijskega leta 2015/2016 od 31 študentov samo trije niso imeli primernega telefona ali paketa za prenos podatkov preko mobilnih omrežij. V študijskem letu 2017/2018 težav z dostopnostjo do primerne tehnologije med 47 študenti ni bilo.

Hkrati z razširjenostjo strojne opreme se izboljšuje tudi programska oprema, ki postaja vedno bolj dostopna in raznolika. Vse naštetu omogoča izvajanje terenskega dela z metodo sodelovalnega kartiranja. Sodelovalno kartiranje (angl. *collaborative mapping*)

je združevanje spletnih kart z uporabniško ustvarjenimi vsebinami posameznikov ali skupin (Collaborative mapping, 2019). V našem primeru smo si pri izvedbi terenskih vaj pomagali z aplikacijo *ArcGIS Collector*, ki omogoča terenski zajem točk, linij in poligonov preko mobilne naprave. Aplikacija omogoča preprosto pripravo anketnega vprašalnika, s katerim vnesemo attribute (v našem primeru so to (ne)privlačnosti po kategorijah in elementih), medtem ko lokacijo vnosa pridobimo s pomočjo GNSS (globalni navigacijski satelitski sistemi) sprejemnika v mobilnih telefonih. Veliko prednost predstavlja tudi možnost dodajanja posnete fotografije k zajetim točkam.

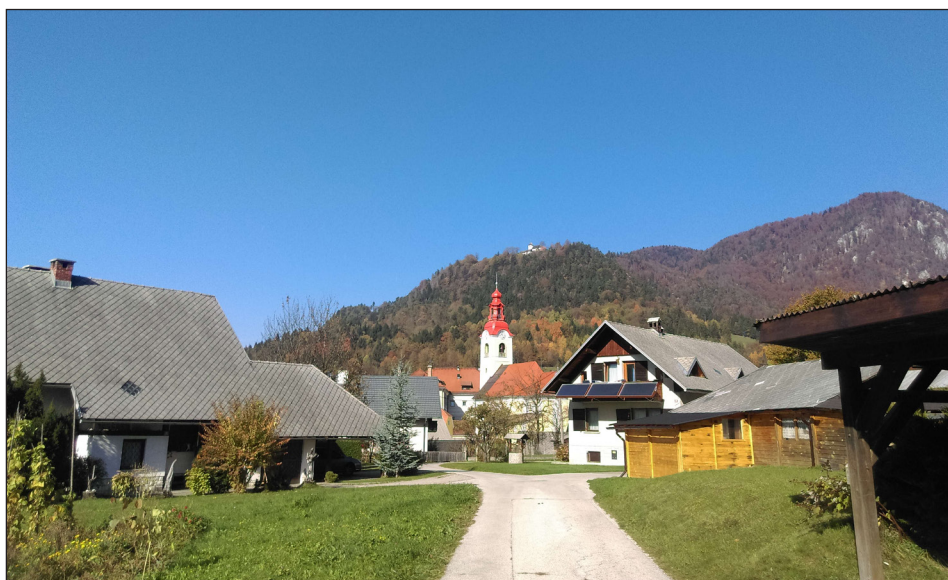
Za testiranje uporabnosti navedene strojne in programske opreme v sklopu terenskega dela smo se odločili v več fazah. Prvi del raziskave je potekal jeseni 2015, ko smo s študenti odšli na Deželo: podatke so študentje zbirali na klasičen način s topografskimi in tematskimi kartami območja, ki smo jih predhodno pripravili za preučevana naselja (Begunje, Smokuč, Rodine). Študentje, razdeljeni v skupine, so svoje ugotovitve glede prostorske razporeditve (ne)privlačnosti na podeželju vrisovali v karte, hkrati pa lokacije tudi fotografirali. Naslednji korak je bil vnos lokacij s pripadajočimi fotografijami v digitalno karto. Za ta namen smo v računalniški učilnici pripravili kartografske projekte, ki so omogočali hkratno urejanje na več računalnikih. Na ta način so študentje v projekte vnesli 193 točk, ki so jim priložili tudi 113 fotografij. Vse vnose smo natančno pregledali in po potrebi uredili.

Naslednja faza dela je nastopila z letnim semestrom študijskega leta 2015/2016. Za preverjanje in nadgraditev rezultatov predhodnega jesenskega terenskega dela smo pripravili spletno/mobilno aplikacijo, ki omogoča pregled obstoječih vnosov in dodajanje novih lokacij. Študentje so tako na terenu pregledali 83 % točk, vnesli 12 novih in pobrisali 8 že obstoječih točk. Izkazalo se je, da so študentje (v povprečju) v eni uri pregledali 20, vnesli pa 5 novih točk in ob tem prehodili 2–3 km. Po končanem terenu smo vse točke še enkrat pregledali, vendar večjih nepravilnosti nismo odkrili.

V tretji fazi (zimski semester 2017/2018) pa smo skušali primerjati ugotovitve študentov iz predhodnih raziskav s percepcijo (ne)privlačnosti, ki jo je v terenski anketi izrazilo lokalno prebivalstvo. (Ne)privlačnost kot miselni konstrukt smo pri lokalnem prebivalstvu preverjali:

- s slikovnim gradivom (fotografije, ki so jih v predhodnih anketiranjih zbrali študentje in jih tudi najpogosteje ovrednotili kot privlačne oziroma neprivlačne elemente): anketiranci so iz štirih kolažev izbrali vodilno (ne)privlačnost in jo poskušali ubesediti;
- s pomočjo njihove prostorske predstave smo skušali preveriti, kako dobro poznajo lokacije elementov (ne)privlačnosti;
- s kratkim zaprtim vprašalnikom smo poskušali izvedeti, če so anketirani domačini ali priseljenci (motivi za priselitev, čas priselitve); o anketirancih smo pridobili tudi osnovne podatke (spol, starost, izobrazba, zaposlitveni status), ki so nam pomagali pri oceni reprezentativnosti odgovorov glede na demografsko strukturo Dežele.

Sliki 5 in 6: Utrinka s terenskega dela na Deželi (foto: I. Potočnik Slavič; P. Lapajne, A. Svetina).

Domačini so opredelili še dodatnih 125 lokacij (ne)privlačnosti, od tega je bilo 85 lokacij privlačnosti, 40 pa lokacij neprivlačnosti.

4 REZULTATI IN KOMENTAR

4.1 Profil anketiranih prebivalcev v preučevanih naseljih Dežele

V terensko raziskavo o percepciji (ne)privlačnosti na podeželju smo vključili 123 študentov geografije (od študijskega leta 2015/2016 do 2017/2018) in 113 lokalnih prebivalcev. Slabi dve tretjini (65 %) vseh anketiranih prebivalcev v naselju prebivata že vse svoje življenje. Če k tem dodamo še tiste, ki so se priselili iz sosednjega naselja ali občine, je ta delež 89 %. Večina, ki se je v naselja priselila, je prišla iz sosednjih naselij ali občin, nekaj pa tudi s širšega območja ali celo tujine (Jesenice, Bled, Bohinj, Kropa, Gorje, Ljubljana, Bizeljsko, Jezersko, Škocjan, Metlika, Švica). Med vsemi priseljenci jih 69 % v naselju biva več kot 10 let.

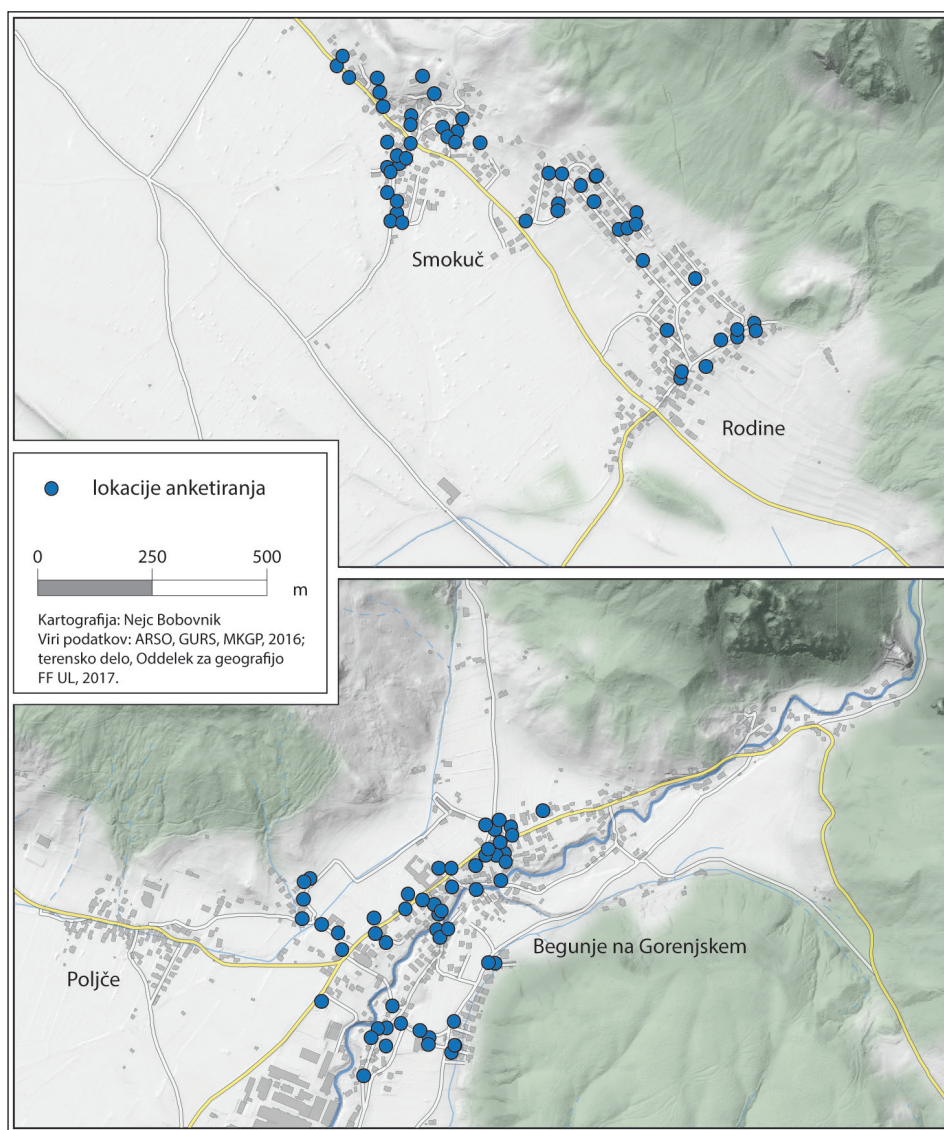
Med anketiranci je bilo 52 % žensk in 48 % moških, kar je skoraj enako kot v celotni populaciji (50 % žensk, 50 % moških; Prebivalstvo po velikih ..., 2018). Zaradi anketiranja v dopoldanskem času je bil zajet nekoliko višji delež upokoјencev (46 % nasproti 33 % v obeh občinah, tj. v Radovljici in Žirovnici), prav tako je bila tudi povprečna starost 10 let višja od celotne populacije (54 nasproti 44 let; Prebivalstvo po velikih ..., 2018; Prebivalstvo, staro 15 ali več let, po statusu ..., 2018). Izobrazbena struktura anketiranih se v precejšnji meri sklada z izobrazbeno strukturo vseh prebivalcev obeh občin, zajeli smo le nekoliko višji delež prebivalcev s srednješolsko izobrazbo (65 % nasproti 53 %) na račun tistih z osnovnošolsko (Prebivalstvo, staro 15 ali več let, po izobrazbi ..., 2018).

Percepcijo in prostorsko umeščanje (ne)privlačnosti smo preučili v izbranih naseljih (slika 5): Begunje (991 prebivalcev v letu 2017) z drugo stopnjo središčnosti ter v Smokuču (519 prebivalcev v letu 2017) in Rodinah (344 prebivalcev v letu 2017).

4.2 Elementi (ne)privlačnosti kot številčna kategorija

Na podlagi odgovorov obeh ciljnih skupin je bilo na preučevanem območju vnese-nih 322 točk, in sicer 223 elementov privlačnosti in 99 elementov neprivlačnosti, kar pomeni, da so tako študentje geografije kot anketirani lokalni prebivalci prepoznali privlačnost preučevanega območja (preglednica 2). Anketiranci so nekaj lokacij neprivlačnosti umestili tudi v sosednja naselja (Zgoša, Poljče, Doslovče, Studenčice), ki jih vseeno upoštevamo v skupnem številu. Te lokacije so po večini umeščene v neposredno bližino preučevanih naselij, meja med naselji pa je v pokrajini težko določljiva.

Slika 7: Lokacije izvedenih anket na Deželi.

Preglednica 2: Število elementov (ne)privlačnosti po posameznih naseljih in primerjava s številom prebivalcev.

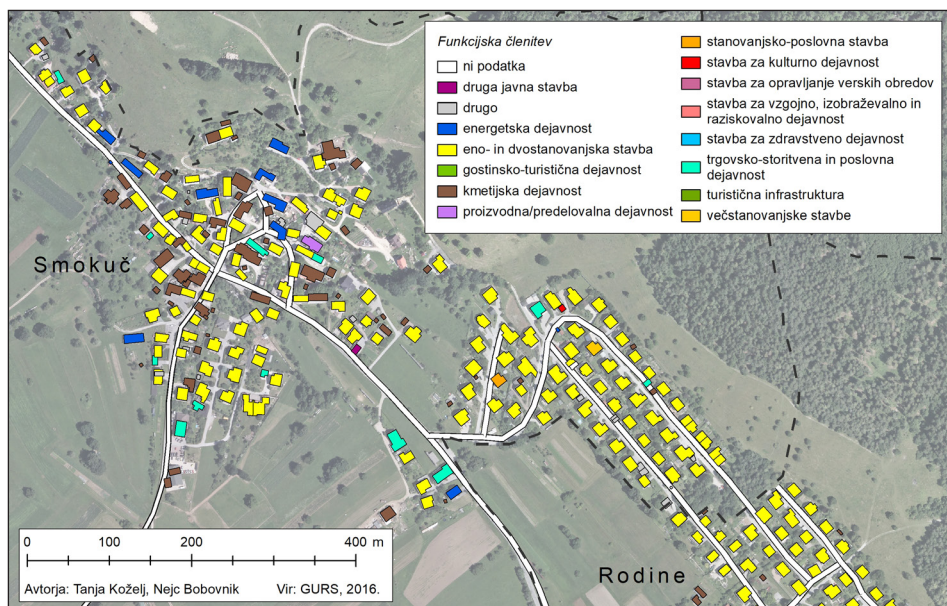
Naselje/preučevani element	Begunje	Rodine	Smokuč	Dežela skupaj
Elementi privlačnosti	115	30	66	223
Elementi neprivlačnosti	42	12	39	99
Skupaj	157	42	105	322
Število elementov na 1000 prebivalcev	158	127	200	174

Vir podatkov: Terensko delo; *Prebivalstvo po velikih ...*, 2018.

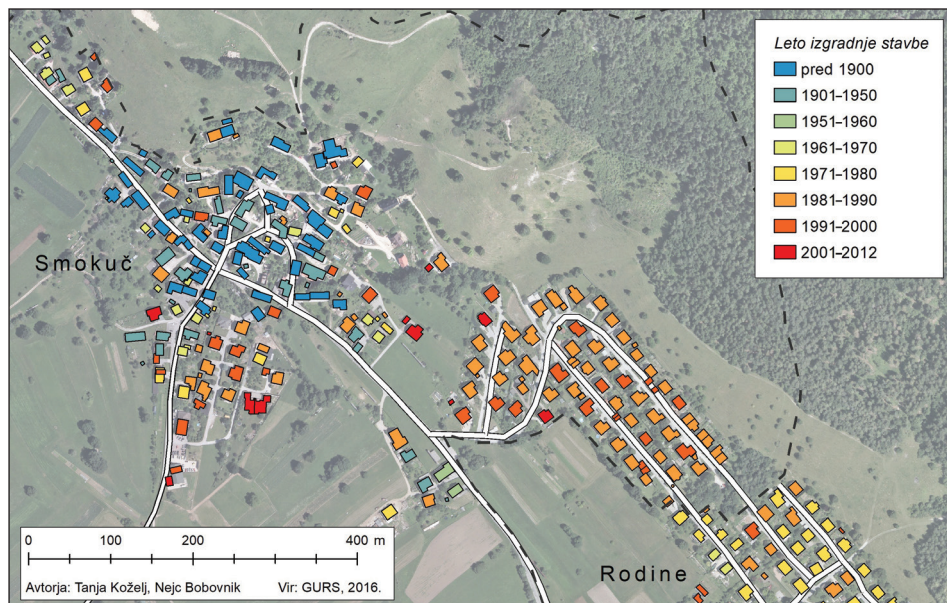
Opomba: Neujemanje vsote po naseljih in skupnega števila za Deželo je posledica lociranja elementov v druga, sosednja naselja.

V Smokuču sta testni skupini prepoznali najmanjši delež privlačnih elementov, tj. 63 % (Begunje 73 %, Rodine 71 %). Glavni razlogi za večjo prisotnost neprivlačnosti v Smokuču naj bi bili po mnenju študentov geografije in lokalnih prebivalcev: neurejeno središče naselja, nekaj zapuščenih stavb, gnojna jama in z njo povezan smrad, ki bolj moti domačine kot študente. Obenem je zanimivo, da so v Smokuču lokalni prebivalci prepoznali skupno največ elementov (ne)privlačnosti glede na število prebivalcev. Glede na demografske podatke, funkcijsko členitev in starost stavb lahko ugotovimo, da so (pretežno živinorejske) kmetije večinoma zgoščene v starem vaškem jedru, medtem ko se je veliko prebivalcev priselilo zaradi novogradenj na vzhodnem delu v obdobju od 1981 do 2000. Že v preteklih študijah na slovenskem podeželju (Klemenčič, Lampič, Potočnik Slavič, 2008; Lampič, Mrak, 2012) smo ugotovili, da običajno priseljenci bolj artikulirano prepoznajo (ne)privlačnosti kot domačini.

Slika 8: Funkcijska členitev stavb v Smokuču.

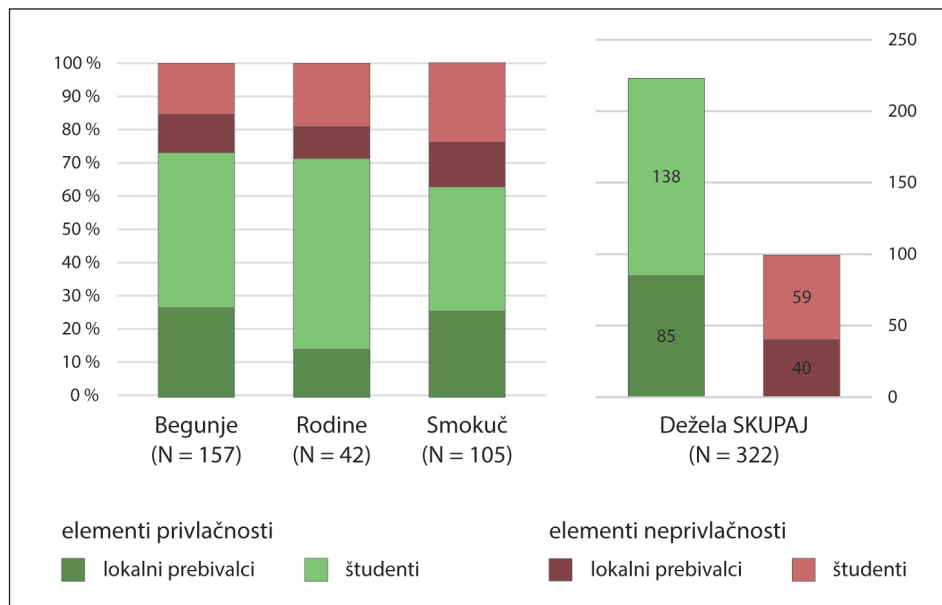

Slika 9: Starostna členitev stavb v Smokuču.

Zanimivo je, da je delež privlačnih (oziroma neprivlačnih) elementov skoraj enak pri obeh skupinah. Med študentskimi vnosi je tako delež privlačnih elementov obsegal 70 % vseh, pri lokalnem prebivalstvu pa 68 %. Študenti so sicer skupno prispevali 61 % vseh vnosov (62 % privlačnih, 60 % neprivlačnih).

Slika 10: Razmerje med skupnim številom evidentiranih elementov (ne)privlačnosti, ki so jih prepoznali študenti geografije in lokalni prebivalci.

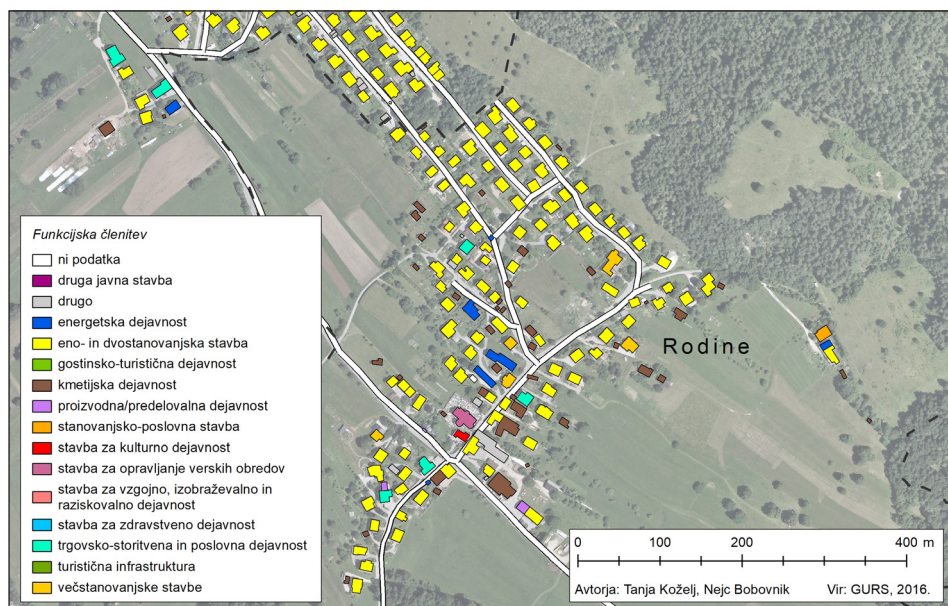

Vir podatkov: Terensko delo.

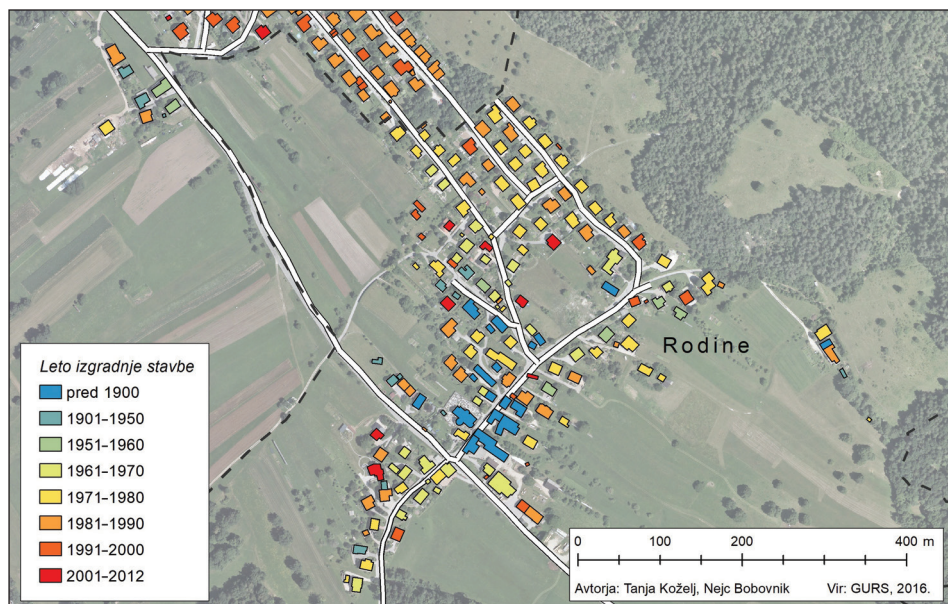
Opomba: Neujezanje vsote po naseljih in skupnega števila za Deželo je posledica lociranja elementov v druga, sosednja naselja.

V tem smislu nekoliko izstopajo Rodine, kjer so študenti prispevali 76 % vseh vnosov. Rodine so imele v letu 1869 primerjavi s Smokučem precej manj prebivalcev (Rodine: 80, Smokuč: 210), vendar so bile sedež prafare. Za doselitev iz sosednjih občin so postale Rodine zanimive že desetletje prej kot Smokuč: že od 70-ih let 20. stoletja dalje tako evidentiramo novogradnje na vzpetem delu naselja in na robu naselja ob cestah. Zanimivo je, da sta naselji Rodine in Smokuč zaradi doselitev praktično zraščeni. Predvidevamo, da so študentje v Rodinah prepoznali večji delež elementov (ne)privlačnosti zaradi dveh razlogov: ker je naselje manjše in so v njem podrobneje opravili terensko delo.

Slika 11: Funkcijska členitev stavb v Rodinah.

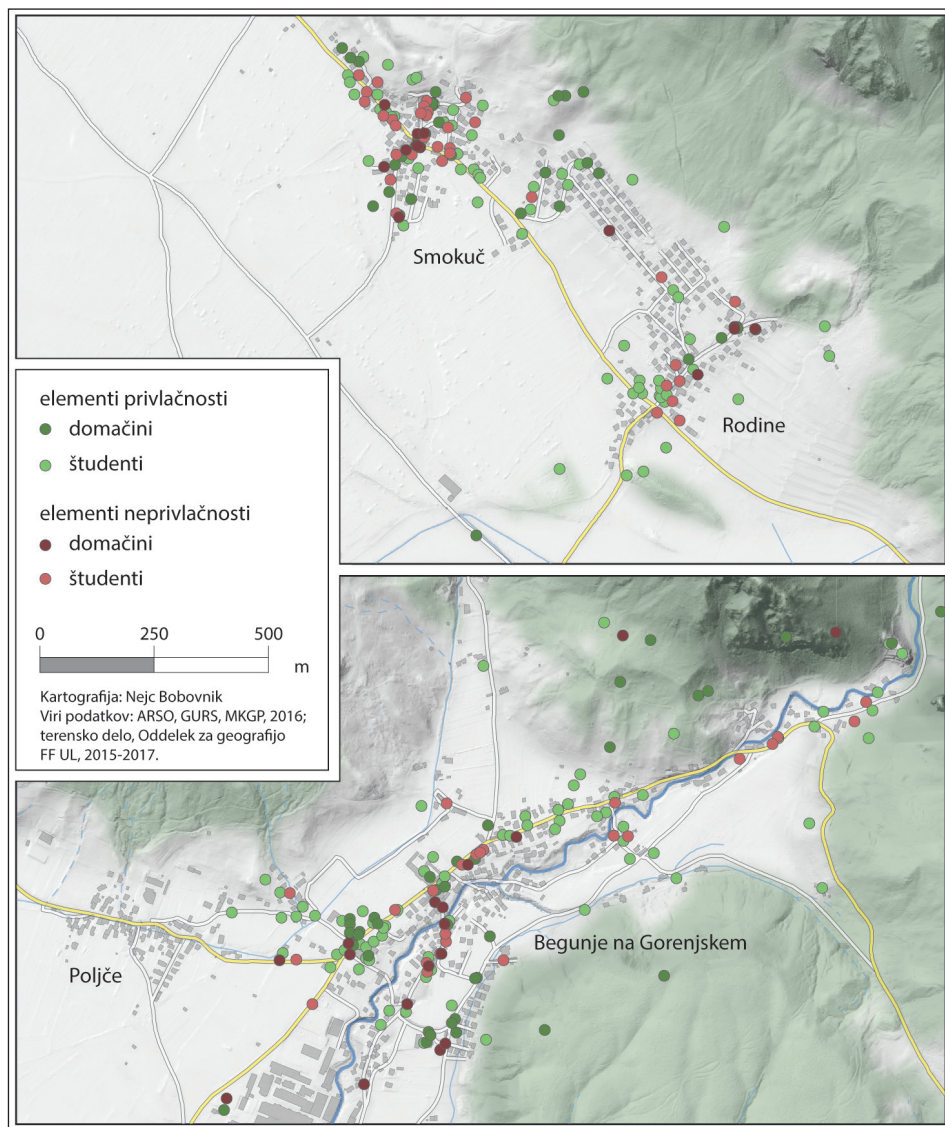
Slika 12: Starostna členitev stavb v Rodinah.

4.3 Prostorska razporeditev (ne)privlačnosti v preučevanih naseljih

Pred začetkom raziskave smo predvidevali, da bodo (ne)privlačnosti neenakomerno razporejene v prostoru.

Slika 13: Prostorska razporeditev (ne)privlačnosti na preučevanem območju.

V primeru Smokuča je razvidna večja zgostitev neprivlačnosti v središču naselja, kar so zaznali tako lokalni prebivalci kot študenti geografije. Privlačnosti pa so oboji večinoma prepoznali na robovih naselja.

Tudi v Rodinah je bilo več neprivlačnosti v starejšem delu naselja in ob glavnih cestnih povezavah. Vendar je tu razvidna razlika med dojemanjem lokalnih prebivalcev in študentov: lokalni prebivalci so bili dolgo časa nezadovoljni s cestno in komunalno ureditvijo; ob naših terenskih vajah so se obnovitvena dela zaključevala, zato tovrstnih neprivlačnosti niso več prepoznavali. Študentje so prepoznali veliko več privlačnosti kot lokalni prebivalci.

V Begunjah pa sta testni skupini neprivlačnosti prepoznali v več otokih, a največ v središču naselja. Prostorski prikaz privlačnosti v Begunjah izkazuje bolj enakomerno razporeditev. Pri prepoznavanju privlačnosti so se mnenja lokalnih prebivalcev in študentov skladala v južnem delu naselja, v severnem delu pa so študentje prepoznali več privlačnosti.

5 SKLEP IN KOMENTAR

Večfunkcijsko podeželje Dežele je hkrati tudi prometno dostopno, vitalno in privlačno podeželje, na katerem se povečuje tudi število različnih uporabnikov podeželja. Kjer se prekriva več funkcij (na primer kmetijska, okoljevarstvena, naravovarstvena, bivalna, rekreacijska) nastajajo bolj ali manj privlačna stikališča (območja, točke, linije; Guštin, 2018). Z geografskega vidika tako lahko pojem (ne)privlačnosti obravnavamo kot kazalec kakovosti bivanja oziroma blaginje prebivalstva in kot proces ter vzrok in/ali rezultat lokalnega (trajnostnega) razvoja.

Zato se je naša kvantitativno-kvalitativna raziskava (ne)privlačnosti na Deželi (izvedena v študijskih letih 2015/2016–2017/2018) osredotočala na:

- dojemanje (ne)privlačnosti in njihovo prostorsko umestitev z vidika dveh ciljnih skupin, tj. študentov geografije in lokalnega prebivalstva;
- primerjavo uporabnosti tradicionalnih in sodobnih metod in tehnik terenskega zbiranja podatkov.

Zanimivo je, da se število, struktura in prostorska razporeditev elementov (ne)privlačnosti ne razlikujejo bistveno med obema ciljnim skupinama. Zato so rezultati naših terenskih raziskav lahko dobro izhodišče deležnikom in oblikovalcem razvojnih politik predvsem na lokalni ravni.

(1) *Ključnega pomena je, da na Deželi tako domačini kot priseljenci prepoznajo v naseljih bivanja veliko privlačnosti za življenje in delo.* Pri načrtovanju razvoja (na primer strategije razvoja občine, strategije razvoja turizma) je tako bistveno, da se te privlačnosti ustrezno prepozna in vključi v razvojne aktivnosti, pri čemer se nikakor ne sme poslabšati kakovost teh privlačnosti. Tu bi zlasti izpostavili dve:

- da se ohranijo obstoječe zelene površine znotraj in na robu naselij, ker jih lokalno prebivalstvo zaznava kot privlačne in jih intenzivno vključuje v svoje prostorske vzorce preživljanja prostega časa;

- da se izboljša urejenost vaških središč, ki so običajno tudi območja zgoščitve kulturne dediščine: na dediščino so ljudje ponosni in jo zaznavajo kot privlačno; niso pa ponosni na njeno neurejenost, saj jo zaznavajo kot nepriljubljeno.

(2) *Aktiviranje lokalnih privlačnosti za potrebe razvoja turizma je lahko del lokalne in/ali regionalne strategije.* Pri tem bi radi opozorili na:

- vključevanje lokalnega prebivalstva pri snovanju načrtov za aktiviranje lokalnih privlačnosti za potrebe razvoja rekreacije in turizma: če bodo lokalni prebivalci vključeni v načrtovalski proces že od idejne zasnove dalje, je večja verjetnost, da bodo predvidene spremembe lažje sprejeli in se jim prilagodili ter se bolj angažirano vključili v razvojni proces;
- vnašanje novih elementov (ne)privlačnosti zaradi razvoja turizma in predvsem novih akterjev nastajajoče turistične pokrajine prinaša v pokrajino in lokalno skupnost nove interese in potencialno nove konflikte, ki jih sicer običajno prepoznavamo kot nekaj negativnega, a imajo pogosto v sebi tudi določen razvojni impulz in pripomorejo k aktiviranju lokalnega prebivalstva (Guštin, 2018).

(3) *Pri usmerjanju razvoja Dežele se je smiselno opreti tudi na sredstva programa LEADER/CLLD (Razvoja, ki ga vodi lokalna skupnost) in na ključne značilnosti pristopa LEADER,* tj. pristop od spodaj navzgor, pripravo lokalne razvojne strategije, sodelovanje in mreženje med raznovrstnimi deležniki, teritorialni pristop, medsektorsko sodelovanje in inovativnost, pri čemer je posebna pozornost v obdobju 2014–2020 namenjena vključevanju ranljivih skupin (mladi, starejši, nezaposleni, ženske).

(4) Menimo, da ima *uvredba modernih tehnik dela na terenu številne prednosti, ki omogočajo hitrejšo, natančnejšo in bolj učinkovito zbiranje podatkov.* Prav tako uporaba mobilne tehnologije pri študentih poveča zanimanje za terenske vaje. Zahteva tudi manj znanja branja kart, kar lahko sicer štejeemo tudi kot negativno. Težave so zaenkrat predvsem tehnične narave, saj lahko v ozkih dolinah in na redko poseljenih območjih prihaja do težav z mobilnim signalom, posledično pa do motenj pri zaje-manju točk. Pri drugih starostnih skupinah je še vedno lahko težavna razširjenost pametnih telefonov in podatkovnih paketov. Prav tako so izboljšave možne pri izgledu aplikacij, ki pa bodo s časom postale še bolj enostavne, hkrati pa se bo povečalo tudi znanje uporabnikov.

Naša raziskava s primerjavo dveh ciljnih skupin je pokazala, da so te metode (ob dobri pripravi in ciljno zasnovani raziskavi) lahko uporabne tudi izven študijskega procesa. Tozadevno bi lahko spodbudile lokalne skupnosti, da se na takšen način lotijo zbiranja idej, kaj bi lahko umestili med razvojne prednostne naloge v kratko- in srednjeročnih razvojnih dokumentih. Predvsem pa predstavljajo način, kako je smiselno aktivirati mlajšo populacijo, ki običajno nima vpliva na sprejemanje odločitev in zato postopoma postane manj angažirana.

Literatura in viri

- Amenities and rural development. Theory, methods and public policy. 2005. Green, G. P., Deller, S. C., Marcouiller, D. W. (ur.). Cheltenham (UK), Northampton (MA), Edward Elgar, 338 str.
- Bradač, F., 2009. Slovensko-latinski slovar. Ljubljana, DZS, 347 str.
- Collaborative mapping. 2019. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Collaborative_mapping (citirano 11. 7. 2019).
- Cultivating rural amenities. An economic development perspective. 1999. OECD, 113 str.
- Drožg, V., 1994. Kvaliteta bivalnega okolja – poskus interpretacije. Znanstvena revija, Družboslovje in filozofija, 6, 1, str. 141–150.
- Guštin, Š., 2018. Interaktivni prostorski scenarij spreminjanja rabe tal na podeželju občine Izola. Doktorska disertacija. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, 191 str.
- Halfacree, K., 2006. Rural space: constructing a three-fold architecture. V: Cloke, P., Marsden, T., Mooney, P. (ur.). Handbook of rural studies. London idr., Sage, str. 44–62.
- The geography of urban transportation. 2004. Hanson, S., Giuliano, G. (ur.). New York, London, The Guilford Press, 400 str.
- Klemenčič, M. M., Lampič, B., Potočnik Slavič, I., 2008. *Življenjska (ne)moč obrobnihi podeželskih območij v Sloveniji*. Ljubljana, Znanstvena založba Filozofske fakultete, 149 str.
- Krevs, M., 2004. Perceptual spatial differentiation of Ljubljana. Dela, 21, str. 371–379.
- Lampič, B., Mrak, I., 2012. Globalization and foreign amenity migrants: the case of foreign home owners in Pomurska region of Slovenia. European Countryside, 1, str. 45–56.
- Lampič, B., Mrak, I., 2014. Amenity migrants in Slovenia: between tradition and globalization. V: Moss, L. A. G., Glorioso, R. S. (ur.). Global amenity migration : transforming rural culture, economy & landscape. Kaslo (British Columbia), Port Townsend (Washington), The New Ecology Press, str. 293–309.
- Globalization and Europe's rural regions. 2015. McDonagh, J., Nienaber, B., Woods, M. (ur.). Farnham, Burlington, Ashgate, 250 str.
- Global amenity migration: transforming rural culture, economy and landscape. 2014. Moss, L. A. G., Glorioso, R. S. (ur.). Kaslo (British Columbia), The New Ecology Press, 435 str.
- Pečar, J., 2017. Kako živimo v regijah? Delovni zvezki UMAR. Delovni zvezek 1/2017, 6, 44 str.
- Perko, D., Hrvatin, M., Ciglič, R., 2017. Determination of landscape hotspots in Slovenia=Določanje pokrajinskih vročih točk Slovenije. Acta Geographica Slovenica, 57, 1, str. 7–29.
- Poushter, J., 2016. Smartphone ownership and Internet usage continues to climb in emerging economies. URL: <http://www.pewglobal.org/2016/02/22/smartphone-ownership-and-internet-usage-continues-to-climb-in-emerging-economies/> (citirano 26. 8. 2016).

- Power, T. M., 2005. The supply and demand for natural amenities: an overview of theory and concepts. V: Green, G. P., Deller, S. C., Marcouiller, D. W. (ur.). *Amenities and rural development. Theory, methods and public policy*. Cheltenham (UK), Northampton (MA, USA), Edward Elgar, str. 63–77.
- Prebivalstvo po velikih in petletnih starostnih skupinah in spolu, naselja, Slovenija, letno. Statistični urad Republike Slovenije. URL: https://pxweb.stat.si/pxweb/dialog/varval.asp?ma=05C5002S&ti=&path=%2E%2E%2FDatabase%2FDem_soc%2F05_prebivalstvo%2F10_stevilo_preb%2F25_05C50_prebivalstvo_naselja%2F&xu=&yp=&lang=2 (citirano 2. 11. 2018).
- Prebivalstvo, staro 15 ali več let, po statusu aktivnosti in spolu, občine, Slovenija, letno. Statistični urad Republike Slovenije. URL: https://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05G3016S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/20_soc_ekon_preb/03_05G30_aktivnost/&lang=2 (citirano 9. 11. 2018).
- Prebivalstvo, staro 15 let ali več, po izobrazbi in spolu, občine, letno. Statistični urad Republike Slovenije. URL: https://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05G2014S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/20_soc_ekon_preb/01_05G20_izobrazba/&lang=2 (citirano 9. 11. 2018).
- Smartphones and Tablets Drive Internet Use in Germany. eMarketer. URL: <http://www.emarketer.com/Article/Smartphones-Tablets-Drive-Internet-Use-Germany/1013757> (citirano 20. 9. 2016).
- Starček, K., 2016. Uporaba mobilnih naprav v izobraževanju. Magistrsko delo. Maribor, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, 62 str. URL: <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?id=57267> (citirano 25. 8. 2016).
- Tiran, N., 2015. Geografsko vrednotenje bivalnega okolja v izbranih slovenskih mestih. Doktorska disertacija. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, 323 str.

(DIS)AMENITIES AS THEY RELATE TO LIFE AND WORK IN RURAL AREAS: A FIELD SURVEY THROUGH COLLABORATIVE MAPPING

Summary

In this article, we define the concept of amenity as the quality(-ies)/characteristics of a place that make it attractive to live and work in (Power, 2005). Given that amenity encapsulates not only the absolute quality of a place, but also people's conceptualisation of it, we were interested in how (dis)amenities for living and working in rural areas (a case study: Dežela in Gorenjska, i.e. in an Alpine macroregion) are perceived by certain target groups (geography students and local population).

In identifying the elements and categories of amenities, we based our research on findings from relevant literature (Global amenity ..., 2014; Klemenčič et al., 2008;

Amenities and rural ..., 2005; Perko et al., 2017; Lampič, Mrak, 2012; 2014, etc.) as well as on proposals put forth by students of the Department of Geography (Faculty of Arts, University of Ljubljana) and local residents. Thus, in our fieldwork we focused on at least 60 (dis)amenity elements, which we classified into 12 categories of (dis)amenities.

Fieldwork was carried out over several years (during the academic years 2015/2016 to 2017/2018), with both classical and collaborative mapping conducted.

- Classical mapping, carried out by geography students, included field surveys, documenting (dis)amenity elements on preprepared cartographic materials (topographic and thematic maps), taking photographs and entering data into digital mapping projects.
- An online mobile application (Collector for ArcGIS) served as a tool for collaborative mapping, enabling geography students to on the spot verify and update entries that were recorded as part of the classical fieldwork.
- Collaborative mapping was upgraded by comparing the perceptions of students and local residents through a short survey, as part of which local people were presented selected images detailing (dis)amenities and asked about the locations of (dis)amenities in their place of residence.

Based on the answers of both target groups, a total of 322 elements were recorded in the study area, specifically, 223 amenity elements and 99 disamenity elements, with both geography students and the surveyed local residents recognising the amenity value of the study area. Interestingly, the number, structure and spatial distribution of (dis)amenity elements did not differ significantly between the two target groups. Therefore, the results of our field research can serve as a good starting point for stakeholders and policy makers addressing development issues, especially at the local level.

(1) Critically, both locals and new-comers in Dežela identify a large number of amenities relating to life and work in the villages/towns where they reside. In development planning (for example, development strategies of municipalities, strategies for tourism development), it is thus essential that these amenities are appropriately recognized and integrated into development initiatives, and in no way should the quality of these amenities be impinged. In this regard, there are two particularly important points:

- existing green spaces within and on the edge of settlements should be preserved, because the local population perceives them as attractive and they feature heavily in their spatial patterns of leisure behaviour;
- upkeep of town centres, which are generally also hubs of cultural heritage, should be improved: people take pride in their heritage and perceive it as an amenity; whereas they are put off when it is in disrepair, as they perceive it as a disamenity.

(2) Utilisation of local amenities for tourism development can form part of local and/or regional strategies. Particularly important in this regard is:

- involving the local population in the preparation of plans for utilising local amenities for recreational and tourism development purposes: if local residents

are involved in the planning process from the initial conceptualisation of plans and beyond, then there is a greater likelihood that they will more readily accept and adapt to the envisaged changes, while they will also engage more actively in the development process;

- introducing new (dis)amenity elements for tourism development and, especially the arrival of new actors providing tourism services, brings new interests and potentially new conflicts into the local area and community, which are usually perceived as negative, however they often also provide a certain development impulse and contribute to energising the local population (Guštin, 2018).

(3) In guiding the development of Dežela, it is also sensible to draw on LEADER/CLLD (Community-led local development) program resources and key aspects of the LEADER approach, specifically: a bottom-up approach, preparation of a local development strategy, cooperation and networking among diverse stakeholders, a territorial approach, and cross-sectoral cooperation and innovation, with a particular focus on integration of vulnerable groups (young people, elderly, unemployed, women) in the 2014–2020 programming period.

(4) We believe that the introduction of modern fieldwork techniques has many advantages that enable faster, more precise and more efficient data collection. Enabling students to use mobile technologies increases interest in fieldwork and requires less map reading skills, which on the other hand can also be considered as a negative. The problems we have encountered to date are mostly of a technical nature, since in narrow valleys and in sparsely populated areas there can be mobile connectivity issues, and consequently disruptions in entering data points. In other age groups, there may still be issues with smartphone uptake and use. The user interface and performance of the mobile applications could be improved, although updates are generally frequent with applications becoming more easy-to-use, whilst at the same time users are becoming more adept.

Our research featuring comparisons of the two target groups has shown that these methods (coupled with adequate planning and goal-oriented research) can also be useful outside of the learning process. Namely, local communities could be encouraged to engage in this manner to compile ideas about which are and where to place the development priorities in short- and medium-term development documents. Above all, they represent an approach demonstrating the value of engaging with younger people, who usually do not have any influence on decision making, and as such progressively become less engaged.

(Translated by James Cosier)